

ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNYEK

A GERONTOLÓGIA OKTATÁSA

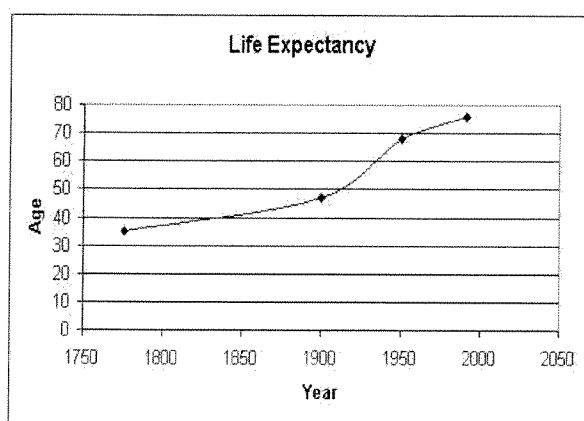
Dr. Semsei Imre

A hazai gerontológia „megfiatalodásának”, megújulásának lehattunk tanúi az elmúlt néhány évben. Számos pozitív változás történt (a *Gerontológiai Tudományos Koordinációs Központ* megalakulása, a *Gerontológia jegyzet* kiadása, a *Magyar Gerontológia* folyóirat útra bocsátása, vagy a *Nyíregyházi Gerontológiai Napok* rendezvénysorozat megindulása, stb.), mellyel előre tudtunk lépni a hazai gerontológia oktatásának területén. Ezt támogatja például a májusban megrendezendő *I. Országos gerontológia-oktatási szakmai kerekasztal* is. Ennek apropóján is érdemes egy kicsit górcső alá venni a hazai gerontológia oktatásunkat.

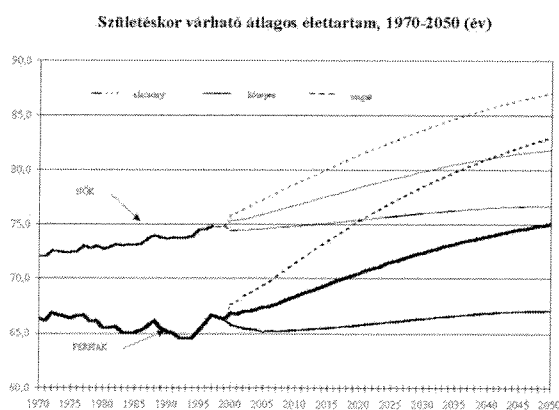
1. A gerontológia oktatásának fontossága

1. 1. Előzmények: a társadalom előregedése

Mindenki számára ismertek a hazánk társadalmának előregedéséből fakadó problémák. Tudjuk, hogy a társadalmak átstrukturálódása miatt számos (fejlett) országban új jelenség lépett fel, a társadalom előregedése képében. Az elmúlt 200 évben az átlagéletkor megduplázódott (1. ábra), s még hazánkban is eléri a 70-75 évet (férfiak-nők) (2. ábra).

1. ábra. Az átlagéletkor változása 200 év alatt.

2. ábra. A Magyarországon várható átlagéletkor alakulása és előrejelzése.

United States: 1997

Male Female

Population (in millions)

Sources: U.S. Census Bureau, International Data Base.

United States: 2050

This population pyramid illustrates the projected age distribution of the United States population in the year 2050. The chart is divided into two main sections: MALE on the left and FEMALE on the right. The vertical axis represents age groups in 5-year intervals, starting from 0-4 at the bottom and ending at 65+ at the top. The horizontal axis represents the population in millions, with the male side extending to the left (0 to 14 million) and the female side extending to the right (0 to 14 million). The pyramid shows a clear trend of population aging, with the largest projected population segments being in the 65+ age group, reaching approximately 12.5 million for both males and females. The 55-64 age group is the second largest, followed by 45-49 and 35-39. The youngest age groups, such as 0-4 and 5-9, are projected to be the smallest, each at approximately 1.5 million.

Age Group	Male (millions)	Female (millions)
65+	12.5	12.5
60-64	10.5	10.5
55-59	9.5	9.5
50-54	8.5	8.5
45-49	7.5	7.5
40-44	6.5	6.5
35-39	5.5	5.5
30-34	4.5	4.5
25-29	3.5	3.5
20-24	2.5	2.5
15-19	1.5	1.5
10-14	1.5	1.5
5-9	1.5	1.5
0-4	1.5	1.5

Population (in millions)

Sources: U.S. Census Bureau; International Data Base.

The graph illustrates the demographic shift in Hungary, showing a decline in the young population and a corresponding increase in the elderly population over time.

Év	0-19 évesek aránya	60-x évesek aránya	0-14 évesek aránya	65-x évesek aránya
1990	0,45	0,07	0,35	0,05
1995	0,45	0,08	0,35	0,05
2000	0,42	0,09	0,30	0,06
2005	0,37	0,10	0,27	0,07
2010	0,35	0,11	0,25	0,08
2015	0,33	0,12	0,25	0,09
2020	0,33	0,13	0,25	0,10
2025	0,30	0,15	0,22	0,12
2030	0,28	0,18	0,20	0,14
2035	0,28	0,20	0,18	0,16
2040	0,28	0,22	0,18	0,18
2045	0,28	0,24	0,18	0,20
2050	0,28	0,26	0,18	0,22

Magyarország 1990-1992^{ad}

Land Use Type	Percentage (%)
Other	34,2
Other	2,5
Other	0,8
Other	2,9
Other	14,3
Other	10,8
Other	9,4
Other	2,3
Other	10,6
Other	0,3

Magyarország 2000^{ad}

Land Use Type	Percentage (%)
Other	24,8
Other	1,2
Other	4,8
Other	7,9
Other	0,1
Other	0,1
Other	7,4
Other	3,1
Other	60,8

5

1. 2. Megoldási javaslatok a társadalmi elöregedésből adódó problémákra

Az idősellátás problémáinak orvoslására számtalan elméleti lehetőség kínálkozik a prevenciótól kezdve a gyógyítás-ápoláson keresztül a rehabilitációig. **Fontosságát tekintve még azonban ezeket is megelőzi a gerontológiai ismeretek átadása, a gerontológia oktatása.** Ha ez nem megoldott, az előbb említett megoldások hatásfoka is jelentősen kisebb lesz.

A gyakorlatban a fenti problémák kezelésére az alábbi megoldásokat említhetjük:

0. Taigetosz

Ez ugyan meglehetősen morbidan hangzik, de ez történik akkor, mikor a társadalom nem orvosolja az elöregedésből adódó problémákat. Azaz a biológiailag, egészségileg, gazdaságilag, szociálisan, stb. „gyenge” idős emberek kikerülnek a társadalmi munkamegosztásból, gondoskodásból és idő előtt elhaláloznak.

1. Egészségi állapot javítása

A gerontológia elsődleges célja az emberi élettartam meghosszabbítása, ugyanakkor rögtön ez után következik a másodlagos és harmadlagos cél is, hogy a megnövekedett élettartam minél többen éri meg, s minél egészségesebben teljen az öregség. Ennek módszerei:

- a. oktatás (élethosszig tartó tanulás: pedagógia, andragógia, gerontagógia)
- b. prevenció
- c. gyógyítás-ápolás
- d. rehabilitáció

2. Idős emberek részvétele a munkamegosztásban

- a. nyugdíjkorhatár emelése
- b. idősek bevonása (megtartása) a munkába(n)

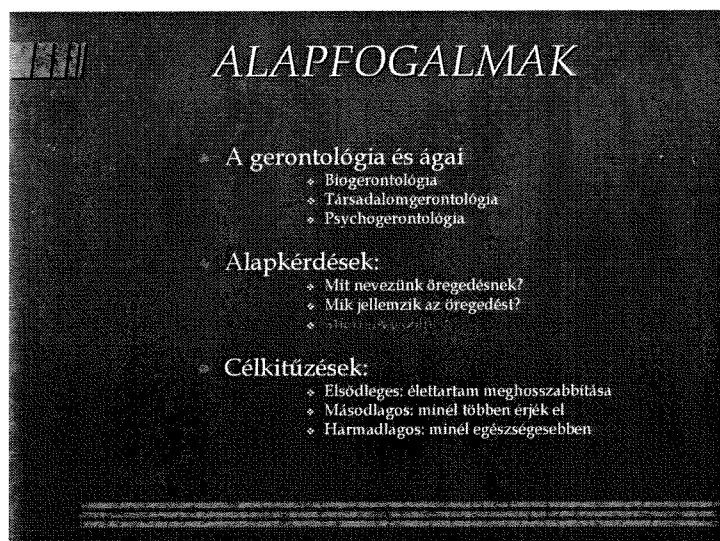
3. A születések számának emelése (késői hatás)

2. Hazai gerontológia-oktatás

Hazai gerontológia-oktatásunk csak néhány évtizedes múltra tekinthet vissza. Jelleget tekintve azonban csak sporadikusan, rendezetlenül történt. Sok tekintetben semmilyen egységesítés nem volt az oktatás anyagában, színvonalában. Eladdig, hogy a gerontológia diszciplínájának felosztása is más és más volt, attól függően, hogy hol és ki oktatta (oktatja) azt. Elsőként tehát érdemes tisztázni, hogy mik is a gerontológia ágai.

2. 1. A gerontológia ágai

A gerontológia oktatásának kezdetekor kitérünk néhány alapfogalomra, melyet szükséges ismerni ahhoz, hogy a további ismereteket rendszerezni tudjuk (7. ábra). Ezek közé tartozik a diszciplína ágainak, a tudományág struktúrájának ismertetése is, például az alapkérdések és a célkitűzések mellett.

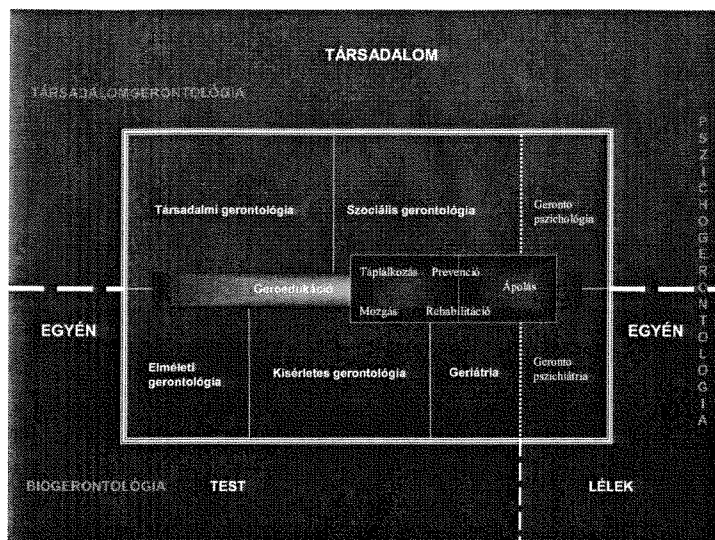

7. ábra. Alapfogalmak.¹

A tudományág hármas tagoltsága klasszikusan létezik, ugyanakkor a régebbi megfogalmazásokban egyes elemek nagyobb hangsúlyt kaptak – éppen például gyakorlati fontosságuk miatt. Ennek megfelelően külön ággként kezeltük a geriátriát (Semsei, 2008), - hiszen az időskor orvosi vonatkozásai kiemelt fontosságúak a mindennapok gyakorlatában, az idősek ellátásában – s akkor még nem említettük például olyan jelenséget, mikor a társadalomgerontológia és a geriátria mellett itt-ott külön ágnak tekintették a gerohigiéniát....

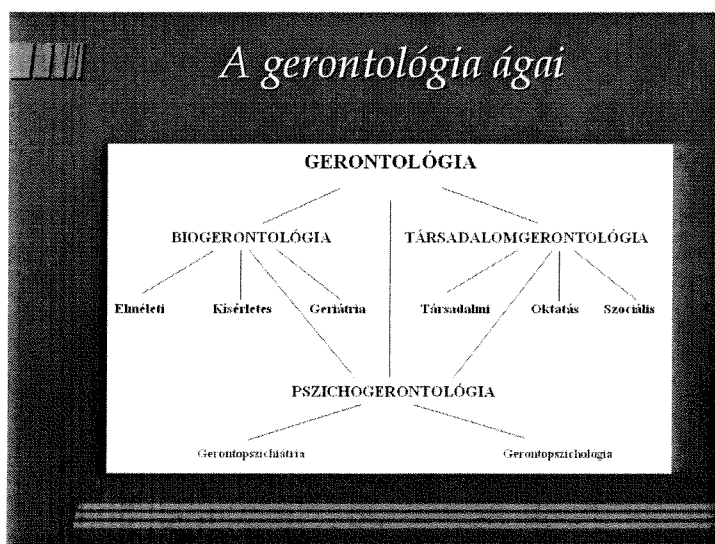
¹ Semsei I.: Oktatási Segédjegyzet I. (Debreceni Egyetem, Egészségügyi Kar, Nyíregyháza) <http://gtkk.de-efk.hu>

A gerontológia tudományának felosztása azonban mára már egyértelműen kikristályosodott (8. ábra).

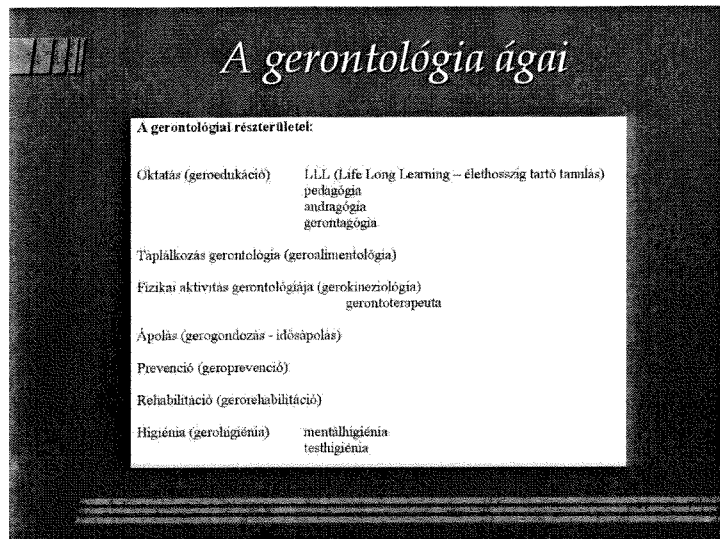
8. ábra. A gerontológia ágai és struktúrája.¹

Ez logikailag is áttekinthető, de ennek megfelelően tagolódnak például a gerontológia eredményeit bemutató folyóiratok is. A 8. ábra a struktúrálódást is mutatja, ugyanezt – talán kicsit áttekinthetőbben, ugyanakkor leegyszerűsítettebben szemlélteti a 9. ábra.

9. ábra. A gerontológia ágai.¹

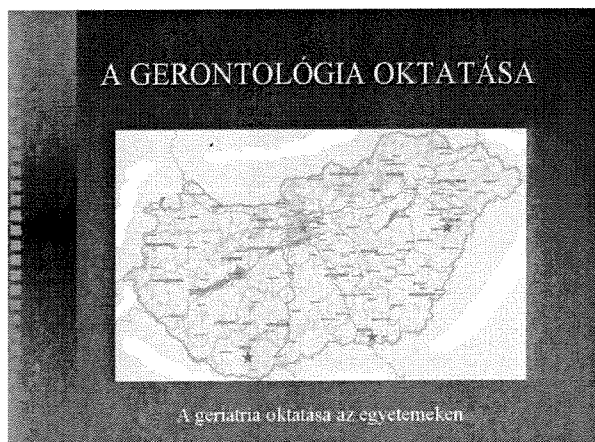
S ha a gerontológia sok-sok más alágait tekintjük, számtalant fel tudunk sorolni, ahogyan azt a 10. ábra is szemlélteti. Ezek - többnyire – más diszciplínák és a gerontológia átfedéseiből, határterületeiből alakulnak ki.

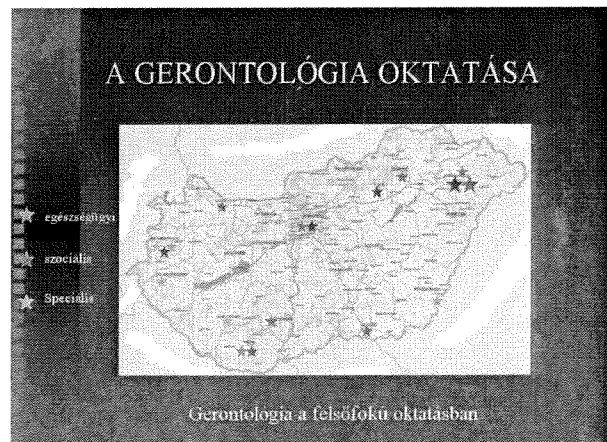
10. ábra. A gerontológia ágai: alágak. ¹

2. 2. A gerontológia oktatása

Mit látunk a hazai gerontológia oktatásának területén? (7. és 8. ábra).

7. ábra. Geriátriai oktatás.

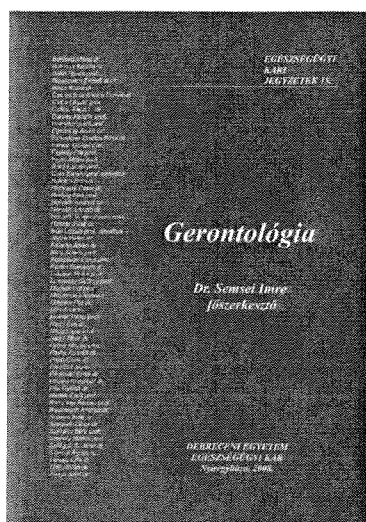

8. ábra. Gerontológiai oktatás.

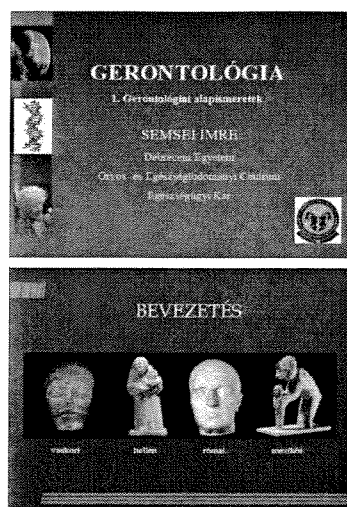
Legjobb helyzetben a geriátria oktatása van, hiszen orvosegyetemeinken mindenütt oktatnak geriátriát, melyhez kiváló könyv is segítséget nyújt (Székács, 20xx).

Ahogy az egy legutóbbi munkából is kiderül (Kurucz, 2009), a hazai gerontológia oktatása viszont rendszertelen, áttekinthetetlen, sporadikus és esetleges.

A Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán 2007-től megújult a gerontológia oktatása. Először is megteremtettük az oktatáshoz szükséges alapokat: átfogó *Gerontológiai jegyzetet* (59 kiváló gerontológus, illetve társszakma képviselőivel) és *Segédjegyzetet* írtunk (9. és 10. ábra).

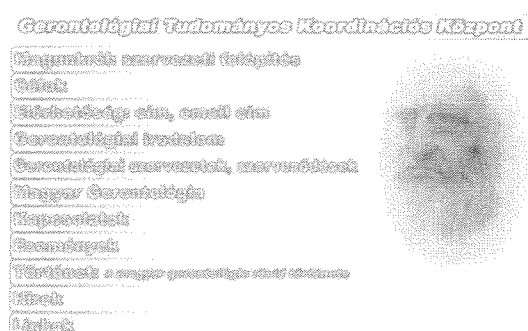

9. ábra. Gerontológia jegyzet.

10. ábra. Segédjegyzet.

Megalakítottuk a hazai gerontológiai tevékenység összefogására a *Gerontológiai Tudományos Koordinációs Központ* (11. ábra) és kialakítottuk a hazai gerontológia első írásos fórumát, a *Magyar Gerontológia* folyóiratot (12. ábra).

11. ábra. A Gerontológiai Tudományos Koordinációs Központ honlapja:

<http://gtkk.de-efk.hu>

12. ábra. Magyar Gerontológia folyóirat.

Az ismeretterjesztés elősegítésére konferenciákat rendeztünk, a Nyíregyházi Gerontológiai Napok keretében (13. és 14. ábra), ahol az oktatásban, gyakorlatban, tudományban tevékenykedő szakemberek találkozhatnak és cserélhetik ki ismereteiket (a legutóbbi alkalommal már 6 külföldi előadó segítette a kitekintést más országok gerontológusainak munkájába).

SZOCIÁLIS GERONTOLÓGIA A MAI MAGYARORSZÁGON

DEBRECENI EGYETEM, FOLYÓSZÉNYI KAR, NYÍRÉNYHÁZA

a Gerontológiai Tudományok Központjának Elnöki Konferenciája

a Magyar Gerontológiai és Gerontológiai Társaság XX. Kongresszusa

2008. november 25-26.

PROGESSZUS GERONTOLÓGIAI SZAKMAI KEREKASZTALT
SOCIETY FOR PROGRESSIVE GERONTOLOGY AND AGING STUDIES

Debreceni Egyetem
Szociális Gerontológiai
Kutató és Tanulmányozó Központ

Debreceni Egyetem
Szociális Gerontológiai
Kutató és Tanulmányozó Központ

PROGRAM

GERONTOLÓGIAI KÖRKÉP 2009

Nyitánybeszéd: Gerontológiai Kérdések II.
Béresné K. Katalin, Rónai Zoltán, Varga Zoltán
a Gerontológiai Tudományok Központjának Elnöki Konferenciája
a Magyar Gerontológiai és Gerontológiai Társaság XX. Kongresszusa

2009. november 27-28.

PROGESSZUS GERONTOLÓGIAI SZAKMAI KEREKASZTALT
SOCIETY FOR PROGRESSIVE GERONTOLOGY AND AGING STUDIES

Debreceni Egyetem
Szociális Gerontológiai
Kutató és Tanulmányozó Központ

Debreceni Egyetem
Szociális Gerontológiai
Kutató és Tanulmányozó Központ

13. ábra. Konferencia I.

14. ábra. Konferencia II.

Az I. Országos Gerontológia-oktatási Szakmai Kerekasztalt azért hívtuk össze (2010. május 14), hogy ezen a helyzeten változtatni tudjunk, s ezzel valamelyest hozzájárulhassunk a hazai társadalmi elöregedés problémájának megoldásához. Nyilvánvaló, hogy egy csapásra nem fogjuk tudni orvosolni a gerontológia-oktatás minden gondját, de ha elkezdődik az érintett felek közötti párbeszéd, a megoldások keresése, már jelentős mértékben segíthetünk a problémák leküzdésében.

2.3. A gerontológia oktatásának felületei

A társadalmi elöregedés problémájának megoldásához nagymértékben hozzájárulhatna, ha kiterjesztenénk, megerősítenénk a gerontológia oktatását több felületen is. A mai fiatalok már jól tudják, hogy egész életükön keresztül tanulniuk kell, ha azt akarják, hogy ismereteik frissek, adekvátak legyenek idősebb korukban is, hogy így versenyre kelhessenek a majdani fiatalokkal, illetve eséllyel indulhassanak a munkamegosztásban való későbbi részvételért (Life Long Learning (LLL) – **élethosszig tartó tanulás**). Számukra tehát már természetes lesz, hogy a fiatalkori oktatás mellett (**pedagógia**) a felnőttképzésben (**andragógia**) is részt vesznek, sőt időskorukban is tovább fognak még tanulni (**gerontagógia**). Ha mást nem is, de gerontológiai ismereteket mindenképpen el kellene sajátítaniuk, hogy olyan ismeretekre tehessenek szert, mellyel jobban megértik, menedzselik saját idős korukat, ezáltal megelőzve a függőség, ráutaltság kialakulását elősegítve sikeres öregedésüket.

Pedagógia és gerontológia

Mindenképpen hangsúlyt kell fektetni azonban már a fiatalok iskolai képzése során is a gerontológiai ismeretek oktatására. Ezt fontos azért is, hogy később felnőtt korukban legyen már ismeretük, amire építhetnek, illetve legyen olyan, aki később oktatni tudja a gerontológiát.

A mai hazai gerontológiai oktatás egyik hiányossága például, hogy még azok az emberek sem részesültek gerontológiai oktatásban, akik maguk már oktatják azt. Pedig sok területnek van kiváló hazai szakembere, tehát a gerontológusok egymást is kiválóan tudnák képezni a saját szűkebb területük ismereteinek átadásával. **Tehát elsőként meg kell oldanunk a gerontológiát oktatók képzését.**

Emellett pedig már kisiskolás korban is nyújthatnánk ismereteket az öregedésről, ha másért nem is, annak hangsúlyozására, hogy egyszer ők is lesznek öregek, s hogy milyen fontos (lenne) az idősek tisztelete, akik az ő életük kereteit is kialakították életük munkájával. Mert vannak olyan társadalmak manapság is (pl. Japán) ahol az idős embert tisztelet övezi – meg sem merem említeni, hogy talán ez is hozzájárul a magasabb kor megéréséhez...

A szakirányú középfokú és felsőfokú képzésben pedig mindenképpen meg kellene ismertetni a gerontológia alapjait, pl. a biológia keretein belül. Talán ez is elősegítené, hogy több geriáter szakorvos legyen országunkban.

Andragógia és gerontológia

A felnőttképzés keretein belül fokozott lehetőség nyílhat a gerontológiai ismeretek közlésére. A társadalmak kifejezett hangsúlyt fektetnek a fiatalok oktatására, hiszen a nélkül ők képtelenek lennének részt venni a munkamegosztásban. Tehát a társadalom jól felfogott érdeke is a fiatalok oktatása. Ugyanakkor például szinte semmilyen törekvés nincs arra, hogy a felnőttek ismereteket szerezzenek, mi is az az öregedés, mit is kell, vagy tudok tenni saját öregedésem lassítására, öregkorban egészségem megtartására. A társadalom tehát elengedi a dolgozóit anélkül, hogy azok felkészültek volna öregkorukra. Pedig ha ismereteik lennének az öregedésről, az egészségfenntartásról, az a társadalomnak is „kifizetődő” lenne. Hiszen kevesebb idős-beteg ember kevesebb pénzt igényel a társadalom részéről – hogy mást ne említsünk. Ismeretekkel felvértezve az idős ember képes lenne saját maga jobb menedzselésére, függőségének megakadályozására, illetve mértékének csökkentésére is.

Gerontagógia és gerontológia

Nyilvánvaló, miért is lehet és érdemes az idős embert ismeretekkel felvértezni a gerontológia területéről. Ő már „benne van a korban”, tudja, miről beszélünk, saját magán tapasztalja, így hát igen fogékony (esetenként a fiatalokkal ellentétben - akik koruknál fogva – még nem érdeklődnek az öregedés problematikája iránt). Értékeli (értékelné) a mindennapi apró ötleteket is, mellyel jobban tudja öregkorát menedzselni.

3. A hazai gerontológia-oktatás kiterjesztése

Mi is lenne a haszna a gerontológiai oktatás kiterjesztésének? Hatalmas társadalmi – pénzben is mérhető – haszonnal járna ez.

Ha az oktatás (és prevenció!) révén elérhetjük, hogy az idős ember egészséges maradjon, akkor például minden gond nélkül felemelhető a nyugdíjkorhatár, hiszen az idős ember tovább képes a munkára. Addig azonban csak a „taigetoszi” megoldás érvényesül, ha megemelik a nyugdíjkorhatárt – hiszen a magyar lakosság fele meg sem érne azt...

Amennyiben az idős ember egészségesebb, nem szorul annyira az egészségügyi ellátásokra. Magyarul: kevesebb pénzt kellene az egészségügyre fordítani... ez a mai világban egy gazdasági fellendüléssel lenne egyenértékű.

Ugyanakkor, ha az idős embernek „csak” a függőségét sikerülne csökkenteni a szociális és egészségügyi ellátó rendszerektől, az is hatalmas hasznót hozna az országnak.

Tehát a társadalom előregezéséből fakadó problémák egy részét lehetne azzal orvosolni, hogy sokkal szélesebb körben terjesztjük a gerontológiai, egészségmegőrző ismereteket. A megoldás tehát adott, kérdés, hogy az irányításban, a végrehajtásban illetékesek mennyire alkalmazzák majd ezt... marad-e Taigetosz, vagy lépünk egyet előre a társadalmi fejlettségben.

IRODALOMJEGYZÉK

Kurucz M. (2009): A gerontológia oktatása Magyarországon. Szakdolgozat: Debreceni Egyetem, Egészségügyi Kar, Alkalmazott szociális gerontológia szakirányú továbbképzés, Nyíregyháza.

Semsei I. (szerk.) (2008): Gerontológia. Debreceni Egyetem, Egészségügyi Kari jegyzetek 15.
Start Nyomda, Nyíregyháza.

Székács B. (szerk.) (2005): Geriátria. Az időskor gyógyászata. Medicina Kiadó, Budapest.

Dr. Semsei Imre

Debreceni Egyetem, Egészségügyi Kar

Gerontológiai Tudományos Koordinációs Központ

4400 Nyíregyháza, Sóstói u. 2-4.

semsei@de-efk.hu

